

Helhetssyn på fibromyalgi

Unni Gunvaldsen Abusdal, Bård Natvig, red. **Fibromyalgi? En bok om muskelsmerter.** 162 sidor. Oslo: Tano, 1995. ISBN 82-518-3351-5.

Recensent: överläkare Mikael Kjällman, kliniken för reumatologi, Falu lasarett, Falun.

Denna bok på norska om fibromyalgi (FMS) är skriven av nio läkare, en psykolog och en patient. Bland läkare är följande specialiteter representerade: försäkringsmedicin, psykiatri, socialmedicin, neurologi, fysikalisk medicin, allmänmedicin, smärtforskning, biologisk och medicinsk psykologi.

Den biomedicinska forskningen om fibromyalgi har visserligen inte bidragit särskilt mycket till förståelsen och behandlingen av denna komplicerade och för många »invaliderande» åkomma, men det känns ändå konstigt att reumatologin inte är representerad, då mycket av den forskning och de teorier som framlagts ändå kommit från reumatologiskt håll.

Målgrupp är i första hand hälsopersonal som kommer i kontakt med FMS, såsom läkare, sjuksköterska, sjukgymnast, arbetsterapeut. Boken är dock skriven på ett okomplicerat språk och kan med behållning läsas även av lekmän.

Kontroversiell diagnos

Boken är uppdelad i tre delar. I del I berättar en patient under rubriken »Vägen ut ur ohälsa—Om att få och leva med fibromyalgi» om sig själv och hur hon har lyckats komma i något slags balans med sin fibromyalgi. Formuleringen av rubriken återspeglar mycket om innehållet i denna bok.

I denna del av boken avhandlas också lite om det historiska perspektivet och om de diagnoskriterier som idag allmänt tillämpas. Många läkare har svårigheter med att ställa diagnosen, och jag tycker att denna del kunde ha varit lite utförligare.

Man borde också ha betonat att fibromyalgi inte är ett rent smärtsyndrom utan att det finns en brokig flora av symptom som är allmänt förekommande hos dessa patienter och som för många är mer besvärande än värken. Tänkbara differentialdiagnoser och rimlig

utredningsnivå borde även ha berörts.

Diagnosen fibromyalgi är fortfarande kontroversiell, och fördelar och nackdelar med att använda diagnosen diskuteras av olika författare i flera kapitel. Det tycks dock råda konsensus bland författarna om att fördelarna för patienten med att få en gripbar diagnos och därmed bekräftelse på sitt lidande överväger eftersom alla författarna trots allt använder diagnosen.

Samhällsmedicinska aspekter belyses

Del II behandlar FMS ur ett samhällsmedicinskt perspektiv. Begrepp som somatisering och medikalisering förklaras. Psykosociala orsaker och konsekvenser av fibromyalgin diskuteras ingående. Det komplexa smärtspellet mellan patient och läkare avhandlas i kapitlet »Fibromyalgi och kommunikation».

Ett väsentligt kapitel är det som behandlar fibromyalgi i förhållande till sjukförsäkringen, där norska och svenska förhållanden tycks vara väldigt likartade. Statistik belyser samhällets kraftigt ökade kostnader för denna patientgrupp. De negativa effekterna av medikalisering och kronisering genom passiv sjukskrivning betonas, men författaren påpekar också att »Målet må alltså være å forebygge behov for trygd, ikke å hindre folk i å få trygd», vilket förtjänar att påpekas med tanke på de skärpta sjukskrivningsregler som gäller sedan oktober 1995.

Beteendeförändring mål för behandling

I del III beskrivs psykobiologiska sätt att närma sig FMS, dvs hur psykiska och fysiska förhållanden hänger samman. Andra kapitel handlar om smärtfysiologi respektive funktionstest vid fibromyalgi. Det sista kapitlet beskriver den behandlingsmodell som tillämpas vid avdelningen för fysikalisk medicin och rehabilitering vid Ullevåls sjukhus, där tonvikten ligger på fysisk träning, samtal och social gruppdynamik.

Patientgrupperna är blandade och består inte enbart av smärtpatienter utan även av t ex hjärtopererade patienter, och man undgår på så sätt en fixation kring smärtproblema-

tiken. Målsättningen är att åstadkomma beteendeförändringar. För den som vill tillägna sig en helhetssyn på fibromyalgi kan jag varmt rekommendera denna bok. •

Psykiatri ur patienternas perspektiv

Lena Steinholtz Ekecrantz. **Patienternas psykiatri. En studie av institutionella erfarenheter.** 247 sidor. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1995. Pris ca 275 kr. ISBN 91-7203-039-9.

Recensent: leg läkare Agnes Mesterton, Fou-enheten, Södermalms psykiatriska sektor, Stockholm.

Boken är en avhandling som författaren nyligen lade fram vid filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet, Tema hälsa och samhälle. Lena Steinholtz har valt att belysa psykiatrin från 1950-talet och framåt, inte ur ämnesföreträdarnas, utan ur patienternas perspektiv.

Ovanlig studie av patientskap

Det är en ovanlig studie som hon har gjort. Hennes syfte är att studera »patientskapet». Författaren har uttryckligen velat studera patienternas egen upplevelse av vården på mentalsjukhus eller psykiatrisk klinik. Det är en kör av röster som beskriver ofta både dramatiska och traumatiska inläggningar, beroendet av psykofarmaka men också de plågsamma biverkningarna. Avhandlingens källmaterial är insändare, patientskrivelser till Medicinalstyrelsen/Socialstyrelsen, romaner och intervjuer som författaren gjort. Hon kontaktade patient- och klientorganisationen RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa) och gjorde ett upprop i medlemstidningen Revansch där hon bad patienter höra av sig med beskrivningar av deras möte med psykiatrisk vård.

Sociologisk utgångspunkt

Utom detta tillvägagångssätt är det klart att man inte får

en helt objektiv bild av flera decenniers psykiatrisk vård. De som svarar på ett upprop av det slag som författaren formulerat är sannolikt mer kritiska, har fler negativa erfarenheter än vad andra kan ha.

Ändå tror jag att Lena Steinholtz har skrivit en bok som är representativ för hur många har upplevt psykiatrin under de gångna 40–50 åren. Författaren har lagt sitt öra nära patienternas röst, och det är avhandlingens styrka. Hon använder ett »underifrån»-perspektiv och analyserar i detalj det gemensamma i patientberättelserna. Det har blivit en kollektiv biografi.

Hennes metodiska och teoretiska utgångspunkt är främst sociologisk och till dels socialantropologisk. Michel Foucaults syn på psykisk sjukdom som kulturell artefakt finns med i bakgrunden och Michail Bachtins betonande av dialogens betydelse för att uppleva att ett möte äger rum med en annan människa och i förlängningen att man har ett människovärde.

Förändring i attityder

Särskilt tydligt använder sig författaren av stämplings- och stigmatiseringsteorier. I fokus står patientens upplevelse av mötet med institutionen, anpassning till patientrollen, upplevelsen av utanförskap och avvikelse men också av upprop mot den identitet som psykiatrin föreskriver patienten.

Det är en upprörande bild av patienternas upplevelse av rättslöshet, hjälplöshet och vanmakt. Man kan stundtals tycka sig förflyttad till en annan tid, men sorgligt nog är mycket av det som patienterna beskriver fortfarande representativt för psykiatrisk vård. Författaren beskriver också den förändring i synen på den psykiatriska patienten och psykia-